

TAYM-MENEJMENT KOMPETENSIYALARI VA ULARNING PEDAGOGIK LIDERLIKKKA TA'SIRI

Soliyeva Ruxsora Sharobiddin qizi

Pedagogika nazariyasi va tarixi mutaxassisligi

1 bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'qituvchining taym-menejment (vaqtni boshqarish) kompetensiyalarining mazmuni va ularning pedagogik liderlikka ta'siri tahlil qilinadi. Vaqtni to'g'ri rejalashtirish, ustuvorliklarni belgilash va samarali boshqarish orqali o'qituvchi o'zining kasbiy faoliyatini yuqori darajada olib borishi mumkin. Shuningdek, bunday ko'nikmalar pedagogning liderlik fazilatlarini rivojlantirishga, jamoani boshqarish va o'quvchilarga yetakchilik qilish salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: taym-menejment, pedagogik liderlik, vaqtni boshqarish, kasbiy kompetensiya, rejalashtirish ko'nikmalari, ustuvorlikni belgilash, o'qituvchi modeli, ta'limda samaradorlik.

Bugungi kunda ta'lim tizimida yuz berayotgan tezkor o'zgarishlar, innovatsiyalar va raqobat muhitida pedagog kadrlarga qo'yilayotgan talablar ham shunga yarasha oshib bormoqda. Endi o'qituvchidan nafaqat o'z fanidan chuqur bilimga ega bo'lishi, balki didaktik, psixologik, kommunikativ, tashkiliy va liderlik salohiyatiga ham ega bo'lishi talab qilinadi. Ayniqsa, o'z vaqtini to'g'ri boshqara oladigan, mas'uliyatni sezadigan, ijtimoiy faollikka ega bo'lgan, o'z ustida doimiy ishlaydigan o'qituvchi — zamonaviy ta'lim talablariga javob bera oladigan professional hisoblanadi.

Shu nuqtayi nazardan olib qaralganda, o'qituvchida **taym-menejment kompetensiyalari** (ya'ni vaqtni samarali boshqarish ko'nikmalari) shakllangan bo'lishi, uning kasbiy faoliyatidagi muvaffaqiyat, samaradorlik va barqarorlikni ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Aynan vaqtni to'g'ri rejalashtirish va boshqarish orqali pedagog o'z vazifalarini ortiqcha zo'riqmasdan, sifatli va natijador tarzda bajara oladi. Bu esa o'z navbatida, uning jamoada ijobiy rol o'ynashi, tashabbuskorlik va mas'uliyatni o'z zimmasiga olish orqali **pedagogik liderlik sifatlarini** shakllantirishiga olib keladi.

Zamonaviy o'qituvchi — bu nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilarni ruhlantiruvchi, ularni yo'naltiruvchi va o'z orqasidan ergashtira oladigan yetakchidir. Bunday pedagog o'z vaqtini boshqara olmagan taqdirda, sinf jarayonini samarali olib borolmaydi, yangiliklarni o'zlashtirishga vaqt topa olmaydi va kasbiy jihatdan ortda qolishi mumkin. Shu bois **taym-menejment va pedagogik liderlik** bugungi ta'limda bir-birini to'ldiruvchi muhim kompetensiyalar sifatida qaralmoqda.

Ushbu maqolada o'qituvchining taym-menejment kompetensiyalari, ularning mazmuni, shakllanish bosqichlari hamda bu kompetensiyalarning pedagogik liderlik faoliyatiga qanday ta'sir ko'rsatishi keng yoritiladi. Shuningdek, amaliy tavsiyalar, nazariy qarashlar va ilmiy mulohazalar orqali mavzuning dolzarbligi asoslab beriladi.

1. Taym-menejment kompetensiyasining mazmuni

Taym-menejment bu – shaxsning vaqt resurslarini rejalashtirish, tartibga solish va samarali foydalanish qobiliyatidir. O'qituvchi uchun bu nafaqat ish yuklamasini yengillashtirish, balki kasbiy o'sish uchun ham imkoniyat yaratadi. Taym-menejment kompetensiyasiga quyidagilar kiradi:

- Kundalik va haftalik ish rejasini tuzish;
- Vaqtni to'g'ri taqsimlash (o'quv jarayoni, metodik ish, shaxsiy rivojlanish);
- Vazifalarni ustuvorlik bo'yicha saralash;
- Ishni ortga surmasdan bajarish;
- Stressni kamaytirish.

Pedagogik kontekstda taym-menejment faqat o'z faoliyatini emas, balki sinfdagi ta'lim jarayonini ham samarali tashkil qilish imkonini beradi.

2. Pedagogik liderlik: mohiyati va zarurati

Pedagogik liderlik — bu o'qituvchining sinfda va ta'lim muassasasida ta'sir kuchiga ega bo'lishi, boshqalarni ilhomlantirish, yo'naltirish va natijaga olib borish qobiliyatidir. Lider o'qituvchilar:

- Yangi pedagogik yondashuvlarni tatbiq qiladi;
- O'quvchilarning qiziqishlarini rag'batlantiradi;
- Jamoada ishonchli hamkorlikni yo'lga qo'yadi;
- Rivojlanish uchun imkon yaratadi.

Liderlikning asosiy jihatlari:

- Qaror qabul qilishda mustaqillik;
- Kommunikatsion madaniyat;
- Mas'uliyat va tashabbuskorlik;
- Motivatsiyani shakllantirish.

Zamonaviy ta'limda o'qituvchining liderlik fazilatlarini — sinfni boshqarish, ota-onalar bilan muloqot qilish, pedagogik jamoada faol ishtirok etish orqali yaqqol namoyon bo'ladi.

3. Taym-menejment va liderlikning o'zaro bog'liqligi

Taym-menejment kompetensiyalari liderlik fazilatlarini rivojlantirish uchun zarur asosdir. Chunki vaqtni boshqara olmagan pedagog:

- Darslarni shoshma-shosharlik bilan o'tkazadi;
- O'quvchilar bilan sifatli muloqotga vaqt topa olmaydi;
- Yangiliklarni o'zlashtirishga ulgurmaydi;
- Liderlikni faqat tashqi shakl sifatida amalga oshiradi.

Aksincha, vaqtini to'g'ri boshqaradigan o'qituvchi:

- Har bir darsga sifatli tayyorgarlik ko'radi;
- O'quvchilarning ehtiyojlarini inobatga oladi;
- Yangi texnologiyalarni o'rganishga vaqt topadi;
- Boshqalarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Taym-menejment bu – liderlikning amaliy asosi hisoblanadi. Har ikki jihat uyg'unlashganda, o'qituvchi haqiqiy professionalga aylanadi.

4. Amaliy tavsiyalar

- Har kuni boshlanishida va oxirida qisqa reja yozib boring;
- Elektron rejalashtiruvchi ilovalar (Google Calendar, Notion, Trello) dan foydalaning;
- “Muhim – zudlik bilan” tamoyiliga asoslangan ustuvorlik jadvalini tuzing;
- Har haftaning oxirida o'z ishingizni tahlil qiling (refleksiya);
- Kasbiy rivojlanish uchun alohida vaqt ajrating (vebinarlar, o'quv kurslari).

Xulosa

Zamonaviy o'qituvchining kasbiy faoliyati ko'p yo'nalishli, murakkab va mas'uliyatli jarayondir. Undan nafaqat yuqori malaka, balki kuchli tashkilotchilik, yangilikka ochiqlik, o'zini doimiy rivojlantirishga tayyorlik va eng muhimi – vaqtini to'g'ri boshqarish talab etiladi. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, **taym-menejment kompetensiyasi** – o'qituvchining kasbiy va shaxsiy muvaffaqiyatining asosiy poydevorlaridan biridir.

Taym-menejment o'qituvchiga nafaqat ish jarayonini yengillashtiradi, balki o'zining salohiyatini to'liq ochish, tashabbus ko'rsatish, o'quvchilar bilan samarali ishlash va jamoada faol ishtirok etish imkonini beradi. Vaqtini ongli va puxta rejalashtirish orqali pedagog ortiqcha charchov va stressdan qochib, kuch-g'ayratini samarali ishlarga yo'naltiradi. Bunday pedagog o'zini yetakchi sifatida ko'rsata oladi – bu esa **pedagogik liderlikning** tabiiy shakllanishiga olib keladi.

Shuningdek, pedagogik liderlik ham bevosita taym-menejment kompetensiyalariga tayangan holda rivojlanadi. Lider bo'lish – bu nafaqat tashabbuskor bo'lish, balki o'z vaqtini, resurslarini, bilimni boshqarishni anglatadi. Boshqalarni ilhomlantirish va boshqarish uchun eng avvalo o'zi ichki tartibga, intizomga va puxta rejalashtirishga ega bo'lishi zarur.

Maqolada olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining samarali faoliyati va liderlik qobiliyatlari, eng avvalo, uning vaqtini boshqarish qobiliyatiga bog'liq. Shuning uchun bugungi o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki **vaqtini, sinfini, g'oyalarini va jamoani boshqara oluvchi lider** bo'lishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, pedagogik liderlikning samaradorligi va o'qituvchilik kasbining natijadorligi taym-menejment kompetensiyalarining qanday shakllangani va

amalda qanday qo'llanilishiga bevosita bog'liq. Shuning uchun taym-menejment bo'yicha malaka oshirish, o'qituvchilarni rejalashtirish ko'nikmalariga o'rgatish va bu boradagi metodik yordamni kuchaytirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Fayziyev, M. A., & Odilova, X. G. (2024). *Vaqtni boshqarish texnologiyasi va uning ahamiyati*. PEDAGOGS, 58(5), 39–44.
2. Bazarov, S. (2021). *Taym-menejmentda vaqtni boshqarish vositalari*. PEDAGOG, 2(1), 45–50.
3. Eshquvvatov, I. S. (2022). *Bo'laajak o'qituvchilarda pedagogik kompetentlik sifatlarini innovatsion rivojlantirish*. IJODKOR O'QITUVCHI, 2(22), 33–37.
4. Puchkov, N. P. (2015). *Talabalarda liderlik qobiliyatini rivojlantirishning metodologik masalalari*.
5. Teevan, J., Jones, W., & Bederson, B. B. (2006). *Personal information management*. Communications of the ACM, 49(1), 40–43.
6. Shamsiyeva, M. O. (2021). *Ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish*. Science and Education, 2(12), 45–50.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3416-sonli Qarori (2017). *Innovatsion rivojlanish vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida*.